

U ratovima poslije drugog svjetskog rata

Potvrđene vrijednosti oslobodilačke borbe na Jadranu

Mogućnost da se male zemlje s uspjehom suprotstave obrambenim, općenarodnim, oslobodilačkim i revolucionarnim ratom velikim i znatno nadmoćnijim osvajačima dobila je, kao Titov koncept vođenja rata i revolucije, u toku drugog svjetskog rata, tog najtežeg rata u povijesti čovječanstva, na ovom jugoslavenskom prostoru punu znanstvenu i društvenu verifikaciju, i kao primjer kako se vlastitim snagama stječe sloboda, i kao značajan doprinos pobjedi saveznika nad fašizmom.

U nizu ratova i sukoba poslije drugog svjetskog rata u toku antikolonijalnih, socijalističkih i oslobodilačkih pokreta i revolucija dokazao je upravo taj koncept vođenja rata vitalnost i izuzetnu vrijednost i na svjetskoj razini. U tom su se sklopu zbivanja ispoljile vrijednosti spoznaja i iskustva i iz oslobodilačke borbe na Jadranu, inspirirane i vođene od strane KP Jugoslavije. To je došlo do izražaja u nizu ograničenih ratova i sukoba u ova četiri poslijeratna desetljeća u kojima su sudjelovala i pomorske snage, branila vlastita obala i more.

OGRANIČENI RATOVI REALNOST SUVREMENOG SVIJETA

Čovječanstvo se nalazi u dubokom, revolucionarnom preobražaju, u procesu izlaska iz kapitalizma, razvoja i izgradnje novih socijalističkih društvenih odnosa, što je osnovna karakteristika stoljeća u kome živimo. Duboka kriza kapitalističkih i birokratsko-etatskičkih društvenih odnosa i sistema, koji se zasnivaju na kapital-odnosu, na monopolu države, na snazi centra otuđene moći i eksploatacije, izražava se u svim sferama ekonomsko-društvenog i političkog života i potresa cio svijet. Na takvoj ekonomsko-društvenoj osnovi došlo je do blokovske podjele svijeta, trke u naoružanju, jačanja oružanih snaga, vojnog faktora i vojnoindustrijskog kompleksa u cjelini, što se naročito ispoljava u stalnom zaoštavanju međunarodnih odnosa, i pravoj eskalaciji ograničenih ratova i sukoba.

I pored svih teškoća i pritisaka vojnih blokova svijet se, ipak, nije potpuno podijelio ni po karakteru društveno-političkih sistema, ni na bazi ideologija. Međutim, sve je više izražena polarizacija svijeta na snage mira i na snage rata. I pored svih problema i teškoća s kojima se suočavaju, snage mira jačaju i pozitivno utječu na svjetska kretanja. Ima i trenutaka kad humanistička solidarnost poprimi i globalne razmjere, okupi oko plemenitih ciljeva i više od milijardu ljudi, kao što je to bilo srpanjskih dana ovog

ljeta održavanjem pop-festivala mladih za pomoć gladnima u Africi. Snage mira obuhvaćaju sve one zemlje, narode i pokrete koji se bore da očuvaju mir, koje nastoje da se međunarodni problemi i sukobi rješavaju na osnovama Povelje OUN, na principima suradnje, ravnopravnosti i koegzistencije i nemiješanja u unutrašnje stvari drugih. Politika i konkretne akcije pokreta nesvrstanosti su dale izuzetno značajan doprinos u jačanju snaga mira. Zbog toga, pored ostalog, nije došlo do totalne blokovske podjele svijeta i pored jakih pritisaka supersila. Svijet je do sada izbjegao treći svjetski rat. Nije upotrebljeno nuklearno oružje.

Mnogi ratovi koji su vođeni bili su oslobodilački, revolucionarni, pa prema tome povijesno nužni, pravedni i opravdani. Važno je uočiti da nijedan općenarodni i oslobodilački rat nisu izgubili progresivni pokreti. S druge strane, snage rata su sve one imperijalističke, hegemonističke i ostale reakcionarne snage koje nastoje da probleme suvremenog svijeta rješavaju s pozicija sile, pa i upotrebom oružanih snaga. Te osvajačke sile, međutim, nisu dobile, porazile nijedan općenarodni i oslobodilački rat.

Supersile prvenstveno vode računa o svojim globalnim političkim i geostrategijskim interesima. Zbog takve politike snaga rata, koje su veoma snažne ne samo u vojnom pogledu, svijet je dramatično suočen s nepovjerenjem i konfrontacijom, naročito supersila i blokova, ubrzanom trkom u nuklearnom i konvencionalnom naoružanju, težnjom za dominacijom i hegemonijom. Svjedoci smo upotrebe raznih oblika i načina pretnji i pritisaka, zaoštavanja postojećih i otvaranja novih kriznih žarišta i oružanih sukoba različitog opsega i intenziteta. Svjetska situacija se sve više komplicira i zaoštava, a budućnost je sve neizvjesnija, rastu žarišta rata i broj sukoba.

Ograničeni ratovi su realnost u međunarodnim odnosima poslije drugog svjetskog rata. Pod pojmom ograničenog rata podrazumijeva se svaki oružani sukob koji nema razmjere svjetskog rata i koji je ograničen prostorom, sredstvima i ciljevima. Pojam »ograničeni rat«, naime, sadržajnije izražava suštinu, karakter i sadržaj takvog oružanog sukoba, nego što je pojam »lokalni rat«. Vođeno je više od 150 ratova različitog opsega i intenziteta, a svijet nije proživio ni jedan jedini dan bez rata. Prema studiji Ujedinjenih naroda »O socijalnim previranjima u svijetu«, objavljenoj početkom ove godine, u ratnim sukobima poslije drugog svjetskog rata, u razdoblju od 1945. do kraja 1984. godine poginuo

lo je oko 21 milijun ljudi. Prosječno je mjesečno ginulo do oko 40 tisuća ljudi. Samo u toku 1983. godine u svijetu je bilo 39 većih i manjih sukoba. Na svakih pet poginulih bile su tri civilne osobe. Dodajmo toj poražavajućoj bilanci i to da dok milijuni ljudi gladaju troškovi za izgradnju i opremanje samo jedne podmornice na nuklearni pogon iznose toliko da bi bili dovoljni da se izdržava i školuje 160 milijuna djece iz 23 nerazvijene zemlje!

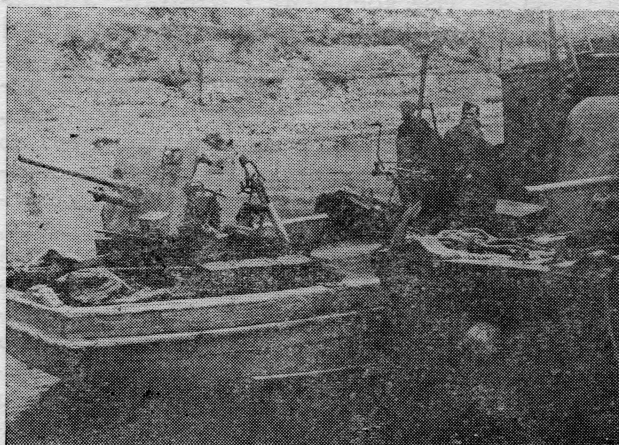
Ograničeni ratovi su obilježili suvremenu epohu i izrazili najoštrije ekonomsko-društvene, političke, geostrategijske i druge protivurječnosti međunarodnih odnosa. U tim ratovima su se u ratnoj praksi manifestirale razne vojne teorije, doktrine i strategije zaraćenih strana. Kada sagledamo sve što se dogodilo i što se događa na brojnim ratištima širom svijeta, kada napravimo pregled i kritičku analizu o tome što je i kako je pisano, možemo zaključiti da vojna i druge znanosti, a naročito teorija ratne vještine, ni ona na Zapadu, ni ona na Istoku, nisu dovoljno osvijetlile sve aspekte suvremenih ograničenih ratova.

Marxistička teorija o ratu, koja je renesansu doživjela u teoriji i praksi narodnooslobodilačkih i revolucionarnih ratova, najprije u Jugoslaviji, a zatim u Kini, Vijetnamu i drugim zemljama, također nije potpuno osvijetlila sve aspekte ograničenog rata. Ostala je, uglavnom, na društveno-političkoj analizi uzroka tih ratova, ali nije iskoristila sve mogućnosti koje je pružila bogata ratna praksa, naročito sa stanovišta i potreba teorije ratne vještine.

Zbog toga se pred znanost, posebno vojnu znanost, postavlja zadatak da se sa svih — ekonomskih, društvenih, političkih, geostrategijskih i posebno vojnih, aspekata sagleda fenomen suvremenih ograničenih ratova. Ovom prilikom razmatrat će se neka pitanja vojne problematike, odnosno teorije ratne vještine, posebno ona vezana za rat u uskim morima i obalnim vodama.

UVIJEK ŽIVA BOGATA RATNA PRAKSA NOR-a NA MORU

Realizacijom koncepcije općenarodne obrane

Drvenim brodovima krenulo se u borbu protiv nadmoćnog neprijatelja

na Jadranskom pomorskom bojištu razvijaju se međuvidovske (kopnene, zračne i pomorske) i općedruštvene snage sposobne da rješavaju probleme suvremenog pomorsko-kopnenog i zračnog boja. Iz takvih integralnih zahtjeva obrane na Jadranu proizlazi i potreba da se iskustva ograničenih ratova promatraju u cjelini (na kopnu, moru i u zraku) i stvaralački primjenjuju u skladu s temeljnim opredjeljenjima koncepta općenrodne obrane zasnovanog u oslobodilačkom i revolucionarnom ratu naroda i narodnosti Jugoslavije 1941—1945. godine, što je bila i ostala stalna briga svih generacija branilaca slobode našeg Jadrana u proteklih četrdeset godina u sklopu općih obrambenih napora zemlje.

Jugoslavenska politička i vojna misao i praksa dale su značajan doprinos razradi teorije i strategije ograničenih ratova. Afirmirale su i dalje razradile marksističke ideje, naročito o klasnom karakteru suvremenih ratova, uzrocima i posljedicama oružanih sukoba i ratova među socijalističkim zemljama. Dale su značajan doprinos u razradi ratne doktrine i strategije oslobodilačkih, revolucionarnih i narodnih obrambenih ratova, ukazujući na prednosti njihove ratne doktrine u odnosu na ratne doktrine agresora.

Znanstvena, tehnička i tehnološka revolucija, koja se naročito izrazila i u oblasti vojnog stvaralaštva, znatno je utjecala na razvoj novih vrsta oružja, tehnike i borbenih sistema, na organizaciju, formaciju i način upotrebe snaga u oružanoj borbi. Ograničeni ratovi su u tom pogledu postali i svojevrsni poligoni za provjeru novog oružja i različitih ratnih doktrina.

Ograničeni ratovi ukazuju na mnoge promjene i novine u razvoju ratne vještine. U ratnoj doktrini oslobodilačkih, revolucionarnih i narodnih ratova značajne promjene i krupne novine zbile su se na svim nivoima ratne vještine: pored masovnog stvaralaštva boraca i naroda, pored masovnog stvaralaštva borca i naroda, uključena i tehnička modernizacija koju je donosilo novo oružje. Razvoj moderne ratne vještine zavisi od ljudskog i materijalno-tehničkog faktora, ali čovjek je jedini u stanju da mijenja stanje stvari da stvara novo.

U napadnim akcijama potvrdila su se: ofenzivnost, iznenađenje, pokretljivost, svi oblici manevra, silina i efikasnost vatre i udara, posebno raketnog, duboki prodori u raspored protivnika, kombiniranje snaga u izvođenju akcija, korištenje desanata naročito taktičkog karaktera (helikopterskih); izvođenje akcija u protivničkoj pozadini, organizacija kombiniranih akcija, komandiranje na bojištu, borbeni moral boraca i jedinica, borbeno i materijalno osiguranje itd.

U obrambenim akcijama potvrdili su se: aktivnost izražena u brojnim protunapadima i protuudarima; organizacija čvrsto povezanog i efikasnog vatreneog sistem; sposobnost jedinica za protuoklopnu, protudesantnu i protuzračnu obranu; grupiranje snaga po pravcima, grupno posjedanje položaja i objekata, iskorištavanje geografskih i drugih mogućnosti zemljišta, fortifikacijsko uređenje položaja, razvijeno zapreča-

vanje; daljinsko (elektronsko) izviđanje; efikasna opskrba municijom i drugim potrebama, zbrinjavanje ranjenika itd.

Napad je zadržao prioritet nad obranom iako su se uvjeti oružane borbe znatno izmijenili i usložili napadne akcije. Ratna praksa je pokazala da je prednost imala ratna doktrina oslobodilačkih, revolucionarnih i narodnih oružanih snaga, jer su se oslanjale na vlastiti narod, svoju teritoriju i materijalne potencijale, pogotovo ako su se sve te prednosti vješto iskoristile.

Posebno je dobila na značaju pješadija i to u svim uvjetima borbe. Ona je izuzetno ojačala vatrene mogućnosti, pokretljivost, sposobnost za borbu protiv svih oružja i borbenih sistema itd. Ta okolnost ohrabruje sve zemlje i narode koji se spremaju za obrambene ratove, čija ratna doktrina počiva na vlastitim snagama i mogućnostima. Značajne novine su se ispoljile u mogućnostima i borbenim akcijama svih ostalih rodova i službi kopnene vojske. Ratno zrakoplovstvo i ratna mornarica su potvrdili svoje vrijednosti i istakle nove kvalitete. Borbena avijacija postala je ne samo gospodar neba nad morima i oceanima već i kontrolor njihovih površina i dubina. Najopasniji je protivnik plovnih objekata sve osjetljivijih na razorne učinke raketnog oružja. Helikopteri s platforma na brodovima i s heliodroma na obali i otocima postali su prava »Katica« za izvršavanje svih poslova borbenog i pomoćnog karaktera. U tu ratnu igru s visina sve se više uključuju letjelice i sateliti svemirske ratne tehnologije, koji su prije svega, kako izgleda, vjesnici razvoja potpuno nove tehnologije proizvodnih snaga za početak trećeg milenija, ali i izazov za novu trku u naoružanju.

SVE POTPUNIJA AFIRMACIJA KONCEPTA O NAORUŽANOM NARODU

U obrambenim ratovima potvrđena je aktualnost iskustava NOR-a na moru. Tako se u vijetnamskom ratu na moru ponovila osnovna strategijska linija kojom se oslobodilački rat na moru (i ne samo na moru) sigurno vodi ka pobjedi kroz početne taktičke prepeade, preko postupne izmjene odnosa snaga kroz stvaranje krupnijih jedinica, do postizanja prevlasti i pobjede. Kao što su sile osovine u Jugoslaviji bile prinuđene da razvijaju posebnu antipartizansku taktiku, grade nova prikladna plovna sredstva i specijalno obučavaju ljudstvo za borbu protiv naoružanih brodova i čamaca Mornarice NOVJ i u tome bile bezuspješne, tako je i najmoćnija pomorska sila svijeta SAD bila prinuđena da na sebi svojstven industrijski način priđe »proizvodnji« protupartizanskih snaga za borbu u Vijetnamu, koje su, kao i cjelokupna oružana mašinerija ove velesile, doživjele poraz.

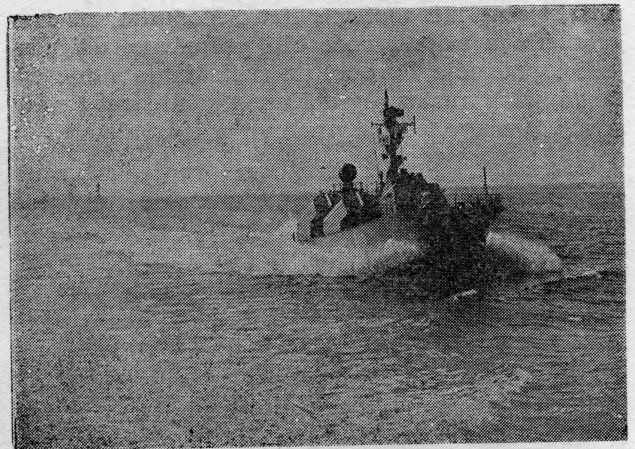
Od posebnog je značaja i to da je razvoj morskog oružja, a naročito brzo usavršavanje raketnih čamaca i raketnih topovnjača, kao i sve veća njihova udarna snaga, omogućio tzv. malim ratnim mornaricama da razviju vlastite lake pomorske snage takvih osobina da je, pred sve one

koji imaju aspiraciju prema zemljama u malim — uskim morima, postavljen nov strategijski problem: kako savladati te obrambene potencijale na moru, koje su sastavni dio integralnog sistema pomorske obrane!?

U ograničenim ratovima partizanske jedinice su slično kao i u NOR-u na Jadranu, izvršavale s uspjehom raznovrsne zadatke: izviđanje, održavanje veze, prevoženje, osiguranje manevra snagama na obali i otocima, vršile vatrene i diverzantske prepeade, polagale mine. Te su akcije bile brojnije i uspješnije što je branilac raspolagao većim kapacitetima pomorske privrede, posebno brodarstva i brodogradnje, te osposobljenim pomoračkim kadrom. Prikladni su se za te svrhe pokazali brodovi male obalne plovidbe, brodovi i čamci privrednih, turističkih i sportskih organizacija.

Sva se ta tzv. civilna sredstva lako i brzo naoružavaju vatrenim sredstvima kopnene vojske, kao što su: bacači ručnih bombi, jednocjevni raketni bacači, bestrzajni topovi, mitraljezi. Iskustva su, također, pokazala mogućnost široke primjene pomorskih diverzanta. Naravno, efikasnost primjene ovih potencijala zavisi prije svega od priprema u vrijeme mira, od stvaranja povoljnih organizacionih, kadrovskih, materijalno-tehničkih, moralno-političkih uvjeta za masovnu borbenu primjenu u obrani, na čemu se, kao što je poznato, na području Jadrana radi kroz realizaciju planova općenarodne obrane i društvene samozaštite.

Kao izuzetno korisna iskustva pokazala su se i rješenja koja su predviđela formiranje operativnih i teritorijalnih jedinica (lokalnih i regionalnih), koja su mogla da realiziraju zahtjeve partizanskog, frontalnog i kombiniranog načina ratovanja i povezivanje oružane borbe i drugih oblika otpora u kojima su uspješno surađivale vojne jedinice i narod. Time je potaknuta, uz odgovarajuće društvene pretpostavke, koje socijalističkim samoupravljanjem npr. posjeduje naša zemlja, mogućnost daljnjeg razvoja obrambenog koncepta o naoružanom narodu.

Raketni čamac JRM

Nemoćne, da klasičnim sredstvima rata ostvare pobjedu i dominaciju, sile agresije i hegemonije pribjegavaju primjeni novih metoda i sredstava, kao što su: ekološki rat, elementi geofizičkog rata, razvijaju posebne međuvidovske snage za brze intervencije na područjima daleko od vlastitih nacionalnih granica, koriste se sve razrađenijim i opasnijim metodama tzv. specijalnog rata, poticanjem militantnih ideoloških i iredentističkog pokreta, i nastoje, naročito putem monopola nad dostignućima znatnosti i informacija, razvojem novih tehnologija i snagom ekonomske i financijske moći da zadrže i prošire svoju vlast i interesne sfere i utjecaj, da bace na koljena naročito male i nerazvijene zemlje, a ne tako rijetko i da saveznike učine što poslušnijim. Time oslonac na vlastite snage i očuvanje čovjekove okoline i prirodnih resursa zemlje postaje jedno od stratejskih pitanja obrane.

POMORSKA OBRANA SVE VAŽNIJA

Razvoj nuklearnog oružja »male« i »srednje« snage ozbiljno upozorava na realnu opasnost od ograničenog nuklearnog rata, koji može da zahvati sva područja svijeta, uključujući i teritoriju Evrope. Premda imaju različite stavove u tom ratu, supersile su jedinstvene u tome da njihova teritorija ne može biti područje nuklearnog sukoba, pa ni ograničenog nuklearnog rata. Brojne teorijske ideje i vrlo komplicirane doktrinarne koncepcije o ograničenom nuklearnom ratu unose dileme, proturječnosti pa i otpore kod većine zemalja, uključujući i članice oba bloka, jer takav rat objektivno svim zemljama ne donosi ništa drugo osim u krajnjoj konsekvenci opću katastrofu suvremene civilizacije. Ni teritorija SFRJ ne bi bila pošteđena, jer je postojeći plan budućeg rasporeda, kao i način lansiranja raketa »malog« i »srednjeg« dometa takav da neposredno ugrožava sigurnost zemlje rasporedom raketnih sistema na teritoriji naših susjeda, što nameće posebne obaveze u zaštiti vlastitog prostora.

Područja ograničenih ratova će i dalje biti u državama tzv. trećeg svijeta. Međutim, ni druge regije u svijetu neće biti pošteđene, uključujući i područje Evrope, uz rizik da to može biti povod i razlog ograničenog nuklearnog rata s velikom opasnošću proširenja i eskalacije.

Istraživanje ograničenih ratova je važno za dalji teorijski rad i razradu ratne doktrine ONOR-a i strategije oružane borbe, pogotovo je potrebna detaljna teorijska analiza i sinteza iskustava prakse brojnih i veoma različitih ratova po karakteru, načinu borbenih učinaka, uvjetima ratišta, o čemu je ovom prilikom dato nekoliko napomena, prije svega u odnosu na pomorsku obranu, čiji je značaj, očito, u porastu.

Uspješna oslobodilačka borba kolonijalnih naroda, pobjeda socijalističke revolucije u mnogim zemljama i razvoj socijalizma kao svjetsko-

povijesnog procesa poslije drugog svjetskog rata, promijenili su sliku svijeta i opredijelili njegovu budućnost. Znanstvena, tehnička i tehnološka revolucija stvorila je bitne pretpostavke za neslućen razvoj proizvodnih snaga i mogućnosti ljudskog stvaralaštva i prosperiteta, ali i neskrivenu opasnost od potčinjavanja i despotizma u oblasti znanosti i tehnologije, čime se još više produbljuju razlike, naročito između razvijenih i nerazvijenih zemalja.

Sva ta suvremena zbivanja izazvana ograničenim ratovima ne mogu se promatrati bez projekcije prošlosti, kao ni mogućih nagovještaja budućnosti.

Ne smiju se zanemariti duboki korijeni iz duge povijesti na ovim balkanskim i sredozemnim raskršćima. Povijest međunarodnih odnosa na Sredozemlju, s više ili manje odraza i na Jadranu, ispoljavala se kroz pretenzije kontinentalnih država da izađu na ovo more, koje spaja sva mora svijeta, i suprotstavljanje pomorskih zemalja tim i takvim pretenzijama. Bio je to (i ostao) glavni uzrok mnogim sukobima u ovim vodenim prostranstvima. Teško breme takvih opterećenja, što su se tako dramatično ispoljila i na području Jadrana u toku drugog svjetskog rata uspješno je savladala, uz nadljudske napore Titovih mornara Mornarica NOVJ i Mornarica Jugoslavenske armije.

Krizna žarišta poslije drugog svjetskog rata, čemu posebno pridonosi uplitanje vanjskih činilaca, ugrožavaju mir i sigurnost zemalja Sredozemlja, predstavljaju izvor opasnosti naročito za teritorij nesvrstanih zemalja, pa i teritorij SFR Jugoslavije. To je jedno od najuzavreljih područja svijeta, čiju nestabilnost napose ugrožava ratni košmar u jugozapadnoj Aziji, Libanonu i agresivno ponašanje Izraela. Gotovo punih četrdeset godina izloženo je ovo područje oružanim sukobima, vojnim prijetnjama i pritiscima, teroru, pljački, razaranju s malo nade i izgleda za bolju budućnost, što nameće izuzetne obaveze u pogledu obrane vlastite slobode i nezavisnosti i jačanja pomorske obrane.

U tom svjetlu promatrana iskustva narodno-oslobodilačkog rata na Jadranu, čija je vrijednost potvrđena na svojevrsan nači i u ograničenim ratovima minulih decenija, predstavljaju trajnu osnovu i poticaj za jačanje općenarodne obrane na jugoslavenskoj obali, otocima i moru, kao garanciju slobode, nezavisnosti i progresu. Ostvarivanje ovog zakona opstanka postiže se stvaralačkom primjenom ratnih iskustava u skladu sa suvremenim dostignućima ratne vještine, tehnološkog i društvenog razvoja, kroz jačanje bratstva i jedinstva, učvršćenjem tekovina revolucije, te efikasnijim prevladavanjem zastoja u razvoju, punim udjelom radnog čovjeka i mladih u snažnijem razvoju socijalističkog samoupravljanja, afirmiranjem nesvrstane i miroljubive politike SFRJ, koja upravo na Jadranu ima najdužu granicu i najšire otvorena vrata prema svijetu.